

# קרון היסוד

אורית רוזין אמנם עוסקת בשנות החמישים, אבל התהליך שהיא מתארת הוא הבסיס לעיצובה של החברה הישראלית כמו שהיא היום

יחיעם ויץ



כיצד החברה הישראלית, שקידשה בתחילתה את הערכים הקולקטיביים, הפכה לחברה שמעמידה את היחיד וצרכיו במרכזה? ההיסטוריונית אורית רוזין הוזרת אל שנות החמישים, תקופת העלייה ההמונית שבה גובשה החברה הישראלית ועוצבה, שבה "החברה נעשתה אינדיבידואליסטית יותר במקביל ליירידתו היחסית של הקולקטיביזם הוולונטרי", כדי לענות על השאלה המשמעותית הזאת, שמאירה על הנתיב שפסעה ישראל מהעולם הנוקשה והפוריסטי של דב יוסף לעולם הפרטני של בנימין נתניהו. "חובת האהבה הקשה" מציג את המאבק בין עולמות הערכים האלה דרך כמה זירות. הראשונה שבהן היא זירת הצנע. באפריל 1949 הכריזה הממשלה על מדיניות הצנע, שמטרתה הייתה כלכלית אך גם חברתית-אידיאולוגית. דב יוסף, שר הקיצוב והאספקה, קבע "כי יעדו של הצנע לממש את התפיסה הסוציאליסטית על שוויוניות מינימלית בקולקטיב". כשהוכרזה מדיניות זו, רוב ניכר של הציבור תמך בה, אך כבר בראשית 1950 תמיכתו בה ירדה, כתוצאה מהקטנת מנות המזון המוקצבות ומפריחת השוק השחור. בקיץ 1950 הוחרפו הגזירות, וכך גם הזעם הציבורי. הקבוצה שעמדה בראש המרד הייתה

עקרות הבית. דווקא הן הצליחו לכופף את ידה החזקה של הממשלה, שנאלצה לשנות את מדיניותה הכלכלית. ויותר מזה, הן היו סוכנות השינוי שהתחולל בחברה הישראלית: מול "חברת הוותיקים האידיאליסטית שדיברה בגוף ראשון", כותבת רוזין, הן התחילו לדבר "כגוף ראשון יחיד". זירת המאבק הערכי השנייה הייתה פוליטית. בנובמבר 1950 נערכו בחירות לעיריות שתוצאותיהן היו הפתעה מרעישת: מפא"י, מפלגת השלטון שהייתה מזוהה עם מדיניות הצנע, ירדה באופן תלול, ואילו מפלגת הציונים הכלליים, שתקפה את המדיניות הזאת בחריפות, עלתה מאוד. סיסמת הקרב שלה: "תנו לחיות בארץ הזאת" ביטאה את המאויים הכמוסים של רבים. דובריה, מסבירה רוזין, נתנו "לגיטימציה להפנות את הקשב מצורכי האומה אל חיי היומיום הקטנים שלו". חודשים ספורים אחר כך, ביולי 1951, נערכו הבחירות לכנסת השנייה. מפא"י אמנם הצליחה לשמור על שלטונה אך הציונים הכלליים שילשו את כוחם. הבחירות האלה, אומרת רוזין, היו סימן משמעותי של התפוררות הקולקטיב היישובי הישן. הציבור הוותיק, שמפא"י ראתה אותו "כמשענת לבניית המדינה בדרך של גיוס היחיד לצורכי הכלל, התקשה



כרזה מתקופת הצנע  
עיצוב: פאול קור



בקיץ 1950 הוחרפו הגזירות הכלכליות, וכך גם הזעם הציבורי. הקבוצה שעמדה בראש המרד הייתה עקרות הבית. דווקא הן הצליחו לכופף את ידה החזקה של הממשלה

לעמוס על כתפיו את נטל האחריות שמנהיגיו ביקשו ממנו להמשיך ולשאת". כך, מעבר לפן האלקטורלי הצר, עליית הציונים הכלליים הייתה איתות ברור - הציבור נהה אחרי מפלגה שהעניקה לגיטימציה ליחיד, לרצונו ולצרכיו. ניתן לראות את 1951 כשנה שבה נורעו הזרעים של השקפת העולם החדשה שניוטה מאז את ישראל. התהליך בא לידי ביטוי בכל מישורי החיים, ודוגמה מרכזית לו היא השינוי הרדיקלי שהתחולל בסמלים המובהקים של הקולקטיב. הסמל הראשון הוא התנועה הקיבוצית. תהליך ההפרטה המואץ התחיל בשנות השמונים, אבל ניצניו הופיעו כבר בתקופה שהספר עוסק בה - ימי ראשית שקיעתה של התנועה הקיבוצית, שלקחה חלק מוערי בקליטת העלייה ההמונית ועסקה בחצרה הפנימית: הפילוג הטראומתי של הקיבוץ המאוחד. הסמל השני הוא הסתדרות העובדים. בשנות החמישים היא הייתה אימפריה שחלשה על יותר משליש המשק, אך מראשית שנות התשעים חלה ירידה בעוצמתה, במקביל לתופעות חדשות בשוק העבודה: המרת ההסכמים הקיבוציים בחוזים אישיים ועליית כוחן של חברות כוח האדם הקבלניות. הקולקטיביות התפוררה, ואיתה הערכות החברתית. כך נראית היום החברה הישראלית. ©